

odstranjivanja topivih soli, do izrade odgovarajuće transportne ambalaže te pakiranja i prijevoza brodskih ostataka u laboratorij ARC-Nucleart u Grenobleu te konačno na konzervatorski postupak.

Svezak zaključuje stručni članak „Prikupljanje, obrada i vođenje sekundarne dokumentacije u Arheološkom muzeju Istre na primjeru fondova Izložbe, Izdavačka djelatnost i Posebna događanja“ (193-204) Irene Buršić, u kojemu se prikazuje važnost prikupljanja dokumentacijske građe. Uz kratak povijesni pregled vođenja dokumentacije, autorica nas upoznaje s radom sa sekundarnom dokumentacijom kroz načine pohrane, obrade i vođenja fondova Izložbe, Izdavačka djelatnost te Posebna događanja, od ručnoga vođenja inventarnih knjiga do računalne obrade muzejske dokumentacije.

Na kraju prikaza važno je napomenuti da, uz većinu članaka koji su tematski vezani za arheologiju i umjetnost s istarskoga i kvarnerskoga područja, posebnu važnost časopisu daju i teme stručnoga rada restauratorskoga, dokumentacijskoga i drugih odjela koji nisu usko vezani za arheologiju, ali s kojima arheologija usko surađuje. Treba istaknuti i da su svi tekstovi dvojezični, tako što tekst na hrvatskom usporedno prati tekst na engleskom jeziku, što časopisu daje dodatnu vrijednost i mogućnost njegova čitanja na puno širem području od lokalnoga.

Adriana Gri Štorga

***Ricerche sociali*, sv. 25, Rovinj-Rovigno 2018., 119 str.**

Dvadeset i peti broj časopisa *Ricerche sociali*, u izdanju rovinjskoga Centra za povijesna istraživanja te pod uredničkom palicom Silvana Zillija, na 119 stranica donosi četiri izvorna znanstvena rada i jedan sažetak izlaganja Ezija Giuricina s okrugloga stola *Il bilinguismo visivo a Fiume – prospettive per una Fiume/Rijeka, porto delle diversità 2020*.

Časopis otvara Gabriele Paleari s Nottingham Trent Universityja radom na engleskom jeziku „Autochthonous «Italianness» Beyond Italy's National Border in Istria in Slovenia, Istria and Dalmatia in Croatia, the Mouth of Cattaro in Montenegro and Switzerland's Italian Grisons“ (7-59). Autor se bavi mogućnošću primjenjivosti koncepta nacije i „talijanstva“ na područjima izvan sadašnjih granica Italije, ondje gdje postoji autohtona

talijanska kultura, odnosno u slovenskoj i hrvatskoj Istri, u Dalmaciji, Boki kotorskoj i Švicarskoj. U uvodu Paleari objašnjava motive koji su ga potaknuli na istraživanje te teme, među ostalima i potreba da se dokaže kako talijanska kultura ne mora nužno biti vezana isključivo za teritorij suvremene talijanske nacije, već se može razvijati i izvan tih granica. Naglašava kako se u obzir ne uzima talijanska dijaspora, već isključivo ona skupina ljudi koja sebe smatra izvornim domorodačkim Talijanima izvan matične države. Cilj mu je istražiti valjanost teorija nacionalnosti upravo na takvim primjerima. U sljedeća dva poglavlja Paleari analizira povijesno-političke prilike stvaranja ujedinjene Italije te pokušava pronaći najbolji teorijski model kojime bi objasnio položaj onoga što naziva „drugim Italijama“ s obzirom na pitanje nacionalnosti. U narednih pet poglavlja detaljnije razmatra isto toliko modela razvoja nacije, počevši od modernizma i etno-simbolizma, pa sve do perenijalizma, primordijalizma i postmodernizma. Ovaj dio rada krasi vrlo detaljan komparativni pristup, temeljen na širokoj literaturi i njezinom potencijalnom značenju za slučaj „talijanstva“ na područjima gdje obitava određena autohtona talijanska skupina, pristup koji se dalje razvija kroz deveto poglavlje u kojemu Paleari svoj fokus prebacuje na uže varijante ideje „talijanstva“, poput *italianità*, *italicità* i *venezianità*. U posljednjom dijelu članka autor propitkuje i raspravlja ulogu političkih i mentalnih granica u kontekstu nacije, nacionalnosti i osjećaja pripadnosti, zaključujući kako je njegova zamisao bila ta da se reinterpreтира značenje riječi „talijansko“, zamjenjujući njezinu rigidnu političku (fizičku) dimenziju onom kulturnom.

Sljedeći rad, „La battaglia sui nomi“ (61-71), djelo je Darija Safticha koje se bavi problematiziranjem onomastike na dalmatinskom području, odnosno analizom političkoga iskorištavanja često teško razlučivih imena i prezimena slavenskoga i talijanskoga podrijetla. U uvodu autor ukratko objašnjava posljedice pokušaja prisvajanja imena na teritorijima miješanoga etničkog sastava, gdje se zajedničko i različito vrlo često spajaju te predstavljaju drugo lice iste medalje. U drugom poglavlju Saftich nudi pregled nekih od najkontroverznijih imenskih pretvorbi, poput Giorgio Orsini – Juraj Dalmatinac, Nicolò Fiorentino – Nikola Firentinac ili čak Marco Polo – Marko Polo, naglašavajući pritom važnost razumijevanja samoga pojma nacionalnoga identiteta, koji se gotovo svim slavnim ličnostima iz prošlosti nameće iz suvremene perspektive nastale tek u devet-

naestom stoljeću. U trećem i četvrtom poglavlju autor analizira pitanje pisanja imena u Dalmaciji, koja su se do hrvatskoga nacionalnoga pokreta, zbog nedostatka standardiziranoga jezika, većinom pisala talijansko-venecijanskom inačicom, dok su neke obitelji često imale vrlo specifičnu naviku pisanja prezimena i latinsko-talijanskim i slavenskim jezikom. Posljednja dva poglavlja posvećena su „unutarnjim rupturama“ dalmatinskoga društva, nastalima politizacijom pitanja etničnosti i onomastike u 19. stoljeću, kada su se često i pripadnici iste obitelji odjednom nalazili na suprotnim stranama nacionalne barikade. U posljednjem poglavlju Saftich trezveno zaključuje kako su se svi pokušaji prisilnoga kulturnog prisvajanja određenih ličnosti i obitelji iz dalmatinske prošlosti pokazali štetnima za sve uključene strane, nudeći kao najbolje potencijalno rješenje toga problema prihvaćanje svih posebnosti koje su karakterizirale to područje u različitim povijesnim kontekstima.

Rad Marka Radolovića i Alme Cacan „Aspetti sociologici delle leggende istriane“ (73-94) bavi se nekim sociološkim aspektima istarskih legendi. Autori analiziraju gubitak praktične uporabivosti legendi s razvojem tehnološkoga društva te njihov prelazak u domene tercijarnoga sektora i kulture, gdje služe ponajviše za utaživanje želja ljubitelja fantastike. Prvo je poglavlje posvećeno teorijskim premisama, u kojemu autori najprije ukratko uspoređuju različite sociološke škole (europsku, američku, hrvatsku i druge) u njihovu pristupu problematici promišljanja legendi i fantastičnih figura, nakon čega se bave prijelazom legendi iz pučke u urbanu kulturu te analiziraju njihovu funkcionalnost u svakodnevnom bihevioralnom kodeksu. U trećem dijelu rada Radolović i Cacan započinju detaljniju i konkretniju raspravu o razvoju najpoznatijih istarskih legendi, krećući od krsnika (*beneandanti*) i vještica (*striga*) pa sve do vukodlaka i vampira. Četvrto poglavlje autori posvećuju konkretnoj uporabi legendi u društvene svrhe, analizirajući npr. figuru mraka (*orco*), koji je služio za zastrašivanje najmlađih, ili duhovine (*nebbia assassina*), mističnoga fenomena koji je „gutao“ nerodenu ili nekrštenu djecu te je služio prvenstveno ženama kako bi opravdale gubitak djeteta ili neplodnost. Peto poglavlje svojega istraživanja autori posvećuju opadanju i revalorizaciji legendi s razvojem urbanizma i tehnološkim napretkom, objašnjavajući kako su noviteti – poput asfaltiranih cesta ili bolje zdravstvene i medicinske njege – utjecali na gubitak snage raznih mitova i fantastičnih priča među istarskim sta-

novništvom. Na koncu, kako dobro primjećuju autori, takva praksa nije dovela do potpunoga nestajanja mitova i legendi, već do njihove asimilacije u jedan novi oblik društvenoga života, odnosno turizma i zabave, gdje se oni iskorištavaju u svrhe tzv. održivoga turizma s naglaskom na lokalnu kulturnu baštinu.

Karin Šepić potpisuje posljednji istraživački rad, „Il fantastico mondo delle opere di Mirella Malusà“ (95-107), u kojemu se bavi analizom književnoga opusa rovinjske spisateljice dječje književnosti Mirelle Malusà. Prvi je dio članka posvećen književnopovijesnom kontekstu djelovanja Malusà te njezinoj sažetoj biografiji, nakon čega se Šepić fokusira na način na koji rovinjska spisateljica kroz svoja djela razrađuje koncepte poput prijateljstva među mladom populacijom. Potom su obrađeni stil pisanja, poruke te uloga ilustracija u radovima Mirelle Malusà, čemu slijedi zaključak u kojem Šepić ističe važnost proze i poezije rovinjske spisateljice, ponajprije zbog dvojezične prirode njezinih radova, koji se mogu zbog toga rabiti u hrvatskim i talijanskim školama, te zbog njezina izvrsnoga poznavanja svijeta djece i mladih.

Časopis zatvara Ezio Giuricin tekstom „Il bilinguismo a Fiume“ (111-119), odnosno prijepisom svojega izlaganja s okrugloga stola *Il bilinguismo visivo a Fiume – prospettive per una Fiume/Rijeka, porto delle diversità 2020*, održanoga u Rijeci u studenome 2017. godine. Giuricin pokušava odgovoriti na pitanje je li potrebna talijansko-hrvatska dvojezičnost u javnom prostoru u Rijeci te koji su razlozi zbog kojih bi ona bila opravdana. Svoje argumente potkrepljuje povijesnim i kulturnim razlozima koji prema njemu potiču na takvu inicijativu, ističući povijesnu multikulturalnost grada, koji se sve do devetnaestoga stoljeća isticao ponajprije po svojem talijanskom idiomu i dijalektu, ali koji se također razvijao i mijenjao u kontaktu s drugim jezicima, poput čakavskoga dijalekta. Nažalost, ističe Giuricin, takva se tolerantnost počela gubiti s razvojem nacionalizama i ratnim događajima u dvadesetom stoljeću, što je dovelo do većega jaza među jezicima i kulturama. Druga skupina argumenata vezana je za političke, moralne, humane i civilne razloge za povratak dvojezičnosti u grad, koje autor veže uz princip „autohtonosti“ talijanskih žitelja Rijeke, koji, kako ispravno ističe, nisu rezultat useljavanja, već višestoljetne povijesne prisutnosti na tom području. Prema tome, dvojezičnost ne bi trebala biti puko prevođenje imena i naziva, već i mogućnost postavljanja povijesnih toponima i naziva

ulica pored sadašnjih. Takav bi potez, ističe autor, imao snažno političko značenje jer bi se u gradu podigla razina demokratičnosti i pokazala želja za razvojem povijesne samosvijesti. Giuricin prilaže i zakonodavne motive koji bi, barem u teoriji, trebali jamčiti dvojezičnost za Rijeku i ostala mjesta gdje postoji autohtona talijanska manjina, mjere koje se temelje na međunarodnim ugovorima između Republike Hrvatske i Republike Italije. Na koncu autor zaključuje kako je došlo vrijeme da se Rijeka suoči sa svojom prošlošću bez predrasuda te sugerira da bi postupno uvođenje dvojezičnosti, uza zajedničke napore gradske uprave, urbanista, povjesničara, istraživača, predstavnika talijanske zajednice, *esula* i dr., moglo dovesti do rezultata koji bi svima bili od koristi te grad dodatno kulturološki i društveno uzdignuli.

I u svojem dvadeset i petom izdanju, *Ricerche sociali* rovinjskoga Centra za povijesna istraživanja nastavljaju donositi izvorne radove o pitanjima povezanim s istarskom i dalmatinskom društvenom poviješću i svakodnevicom, pridonoseći pritom konstantnom razvoju poznavanja takve problematike. Raznolikost tema koje su i u ovome broju prisutne – što vremenski, što geografski i tematski – dodatno potvrđuje tu činjenicu, svrstavajući časopis u kategoriju nezaobilazne građe za svakoga tko se želi baviti društvenim pitanjima istočnoga Jadrana.

Diego Han

Vržite mi želizni križ, izložba povodom 100. godišnjice završetka Prvoga svjetskog rata, Medulin, 29. rujna – 13. studenoga 2018.

U Multimedijalnom centru Općine Medulin (3MC) u povodu obilježavanja 100. godišnjice završetka Prvoga svjetskog rata upriličena je od 29. rujna do 13. studenoga 2018. izložba *Vržite mi želizni križ* autora Andreja Badera. Kruna je to višegodišnjega autorova znanstvenog djelovanja na temu Prvoga svjetskog rata, s posebnim osvrtom na boravak Istrana u logoru Gmünd u Austriji. Tehničku pripremu izložbe osigurali su Nenad Cukon iz Udruge airsoft klub Mutila i Sonja-Barbara Bader iz Općine Medulin.

Postavom ove izložbe, iznimnim fotomaterijalom, pisanom građom te predmetima koji materijalno svjedoče o razdoblju Velikoga rata željelo se